

939

సర్వోన్నత న్యాయస్థాన నోవోదోకలు
[1998] 3 S.C.R.

యు.పి. రాష్ట్రోటోరం
వర్షస్స

షత్తరుషున్ లాల్ మరీయు ఇతరులు

జూలై 30, 1998

[ఎస్.సాగోర్ అహ్మద్ మరీయు జి.బి.పట్టానాయక్,
న్యాయమూర్తులు]

సేనా చట్టం:

శాఖ వరమైన వాచారణ - డాక్యుమెంట్ల సరఫరా - దీనిపై ఆధారపడి - నందారోపణ పత్తరంల - నకలు - అపరాధ ఉద్యోగికి సరఫరా చేయబడలేదు - నారోపణ చేసిన వ్యక్తికి పత్తరాలను తనఖీ చేసే హక్కు ఉందని వారాతమూర్వకంగా తలెయిజేయాలి - ఈ విషయంలో లోపస్థిత వాచారణకు వాఘాతం కలుగుతుంది.

శాఖ వరమైన వాచారణ - పత్తరాల సరఫరా - వారాధమీక వాచారణ సమయంలో సాక్షుల పరకటనలు - అపరాధ ఉద్యోగికి సరఫరా చేయని నకలు - పరభావం - నారోదారించిన సట్టెట్టెంట్ల కాపీలను సరఫరా చేయకపోవడం వల్ల అపరాధ ఉద్యోగి పరభావవంతమైన వాచారణ అవకాశాన్ని కోల్పోతాడు - ఇంకా, వాచారణలో సాక్షులను వారోచించడానికి పరతహించబడిన చోట సట్టెట్టెంట్ల కాపీలు తప్పనిసరిగా అందించబడాలి.

శాఖ వరమైన వాచారణ - వానటం - అక్కరమాల - తనను తాను రక్షించుకోవడంలో అపరాధ ఉద్యోగికి పక్షపాతం - వారాధమీక వాచారణలో నమోదు చేయబడిన సాక్షుల వాంగ్మూలాల కాపీలు అపరాధ ఉద్యోగికి అందించబడలేదు - హోల్డర్ యొక్క పరభావం: పరక్షాన సట్టెట్టెంట్ల కాపీలను సరఫరా చేయకపోవడం వల్ల అపరాధ ఉద్యోగికి ఎటువంటి పక్షపాతం జరగలేదని నారోధారించడంలో

యజమానో వాఫలమయోయాడు. అందువల్ల, సమర్థవంతమైన వానో అవకాశం అతనోకో ఇవ్వబడలేదు-అందువల్ల, వాచారణ బలహీనపడింది.

సాధరణ శాఖ పరమైన వాచారణ తర్వాత పరతవాదో పరభుత్వ సేవ నుండి తొలగించారు. తన తొలగింపు ఉత్తరమలను సమాలు చేస్తూ పరతవాదో సెట్టెట్ పబ్లిక్ సర్వీస్ ట్రైబ్యునల్లో పీటిషన్ దాఖలు చేశారు. ట్రైబ్యునల్ ఆరోపణ షీట్లో ఆధారపడిన పత్రాల కాపీలు మరియు పరాధమిక వాచారణలో నమోదు చేసిన సాక్షుల వాంగ్మూలాలు పరతవాదోకి అందించబడలేదని పేర్కొంటూ పీటిషన్ను అనుమతించారు. అప్పీలుదారు-రాష్ట్రం దాఖలు చేసిన రిట్ పీటిషన్ను **పరధాన న్యాయస్థానం** సంక్షిప్తంగా ట్రైబ్యునల్లోకి అందుకో ఈ అప్పీల్ చేయబడింది.

అప్పీలుదారు తరఫున పత్రాల కాపీలు పరతవాదోకి అందించబడలేదని వాదించారు, ఎందుకంటే పరతవాదోకి ఎఫ్మడైనా వాటిని తనాఖీ చేసే హక్కు ఉంది.

అప్పీల్ను కౌంట్రీవేస్టూ, ఈ కోర్టు

హౌల్డర్: **1.** అప్పీలుదారుడు పత్రాల కాపీలను పరతవాదోకి ఇవ్వాలనుకోకపోతే, అతను ఆ పత్రాలను తనాఖీ చేయవచ్చని పరతవాదోకి వరాతపూర్వకంగా సూచించి ఉండాలి. పరతవాదో ఏ సమయంలోనైనా పత్రాలను తనాఖీ చేసి ఉండవచ్చని చెప్పడం సరిపోదు. అతను అడగిన పత్రాలు కావచ్చు లేదా నకలు తనాఖీ చేయవచ్చని అతనోకి తొలియజేయాలి. రికార్డు పొందటానోకి అతనోకి హామీ ఇవ్వబడాలి. **[943-బి]**

2. సహజ న్యాయసూత్రాలలో ఒకటైన, ఎవరోపై చర్య తీసుకోవాలని పరతవాదోచేసింది ఆ వ్యక్తికి వానటానో అవకాశం ఇవ్వాలి. ఈ అవకాశం నామమాత్రంగా కాకుండా సమర్థవంతమైన అవకాశంగా ఉండాలి. శాఖ పరమైన వాచారణలో ఆరోపణ పత్రాలలో పేర్కొనని ఆ వ్యక్తికి వ్యతిరేకంగా ఉపయోగించాలని

ప్రతిపాదించబడిన పత్రాలను ఆరోపించబడిన వ్యక్తులతో అభ్యయరధించినప్పటికీ ఇవ్వకుండా అదే సమయములలో సంజాయిషీ ఇవ్వమనీ పిలవటం అతనికి రక్షించడానికి సమర్థవంతమైన అవకాశం కల్పించబడిందనీ చాప్ పలేము. ప్రాధమిక వాచారణ సమయంలో నమోదు చేయబడిన సాక్షుల వాంగ్మూలాల కాపీలు, ముఖ్యంగా ఆ సాక్షులను డిపార్ట్ మెంటులలో లోకాలలో వాచారించాలనీ ప్రతిపాదించినట్లయితే, అపరాధ ఉద్యోగికి తప్పక అందించాలి.

[941-ఎఫ్-జి; 942-సి]

చంద్రం తహశీ వరసస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా, [1987] సప్లీమెంట్. ఎస్ సి సి 518; కాశీనాథ్ దక్షిణత వరసస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా, [1986] 3 ఎస్ సి సి 229; యు. పి. రాష్ట్రం వరసస్ మహమ్మద్. షరీఫ్, [1982] 2 ఎస్ సి సి 376 మరియు పంజాబ్ & హర్యానా న్యాయస్థానం వరసస్ అమర్కత్ సింగ్, [1995] సప్లీమెంట్ 1 ఎస్ సి సి 321, వై ఆధారపడింది.

3. సహజ న్యాయ సూత్రాలు ఉల్లంఘించబడడాయీ అనీ ట్రైబ్యునల్ నిర్ధారణకు రావడంలో సమర్థనీయం మరియు వాచారణకు సమర్థవంతమైన అవకాశం ఇవ్వబడలేదు, ముఖ్యంగా అప్ పీలుదారు ప్రాధమిక వాచారణ సమయంలో నమోదు చేసిన ప్రకటనల కాపీలను సరఫరా చేయకపోవడం తనను తాను రక్షించుకోవడంలో భంగకరముకీ ఎటువంటి పక్షపాతాననీ కలిగించలేదనీ స్థాపించడంలో విఫలమయ్యాడు.

సీనియర్ అప్ పీల్ అధికార పరిధి: సీనియర్ అప్ పీల్ నాం.2469/1982.

డబ్ల్యు.పి.నాం.5062/1981 లో అలహాబాద్ హైకోర్టు యొక్క 4.2.82 నాటి తీర్మానం మరియు ఉత్తరం నుండి.

అప్ పీలుదారు తరఫున టి.ఎన్.సింగ్, ఆర్.బి.మిశ్రా వాదించారు.

ప్రతివాదుల కోసం ధర్మ బీర్ వహ్లా.

న్యాయస్థానం యొక్క తీర్మానం ఇచ్చింది

సాగోర్ అహ్మద్, జా. రాష్ట్ర పరభుత్వ సర్వీసులో లాభిపాలగా ఉన్న పరతహదీ సాధారణ శాఖాపరమైన వచారణ తర్వాత సర్వీస్ నుండి తొలగించబడ్డారు. తొలగింపు ఉత్తర్వును యు. పి పబ్లిక్ సర్వీసుస్ ట్రైబ్యునల్ ముందు 13.3.81 నాటి తీర్పు ద్వారా సవాలు చేశారు. పరతహదీపై డిపార్ట్ మెంటుల పరస్పర డింగ్ లో హాలు అతని సర్వీస్ నుండి తొలగించిన 28.2.77 నాటి ఉత్తర్వు కూడా చట్టవ్యతిరేకం మరియు శూన్యం అని కనుగొన్న దాని పటిష్టతను అనుమతించింది. యు. పి రాష్ట్రం తర్వాత పరధాన న్యాయస్థానం లో రిట పటిష్టతను దాఖలు చేసింది, అది 4.2.82 న సారాంశంగా కౌంటర్ వేయబడింది.

మేము హార్టిల్ కోసం నోమినియిన్ న్యాయవాదులను వినాము. డిపార్ట్ మెంటుల పరస్పర డింగ్ లో సమర్పించాలని ఛార్జ్ షీట్ లో పరతహదీచిన పత్రాల కాపీలు భారములు వ్యసాలకు మద్దతుగా రుజువుగా పరతహదీకి అందించబడలేదని ట్రైబ్యునల్ వాస్తవంగా కనుగొంది. ఛార్జ్ షీట్ లో పరకొన్న పత్రాల కాపీలు పరతహదీకి సరఫరా చేయబడలేదని, దానిని అతను ఎప్పుడైనా తనిఖీ చేయవచ్చని వారాంతవారికి వారణలలో అప్లైదారు స్వయంగా అంగీకరించడం ఆధారంగా ఈ నోరధారణ జరిగింది. ట్రైబ్యునల్ ఇంకా పరాధమిక వచారణ సమయంలో నమోదు చేసిన వారణ కాపీలు, దాని ఆధారంగా పరతహదీపై భారములు రూపొందించబడ్డాయని, కూడా అతనికి అందించబడలేదని కనుగొంది. ఈ రెండు కారణాల వల్ల వచారణ కార్యకలాపాలు శాసనముపరంగా తప్పి ట్రైబ్యునల్ పరకొంది.

ఈ ఫలితాలను స్టేట్ ఆఫ్ యు. పి కోసం న్యాయవాది మా ముందు పరకొన్నారు.

ఇప్పుడు, సహజ న్యాయం యొక్క సూత్రాలలో ఒకటి ఏమిటంటే, ఎవరిపై చర్య తీసుకోవాలని పరతహదీచబడిందో ఆ వ్యక్తికి వినోందుకు అవకాశం ఇవ్వాలి. ఈ అవకాశం కేవలం నటనగా కాకుండా సమర్థవంతమైన అవకాశంగా ఉండాలి. శాఖాపరమైన చర్యలలో, ఆరోపణ షీట్ జారీ చేయబడి, ఆ వ్యక్తికి వ్యతిరేకంగా ఉపయోగించాలని

ప్రతిపాదించిన పత్తరాలు ఆరోపణ షీట్లలో సూచించబడతాయో, కానీ అతని అభ్యయరథన ఉన్వపపటికీ దాని కాపీలు అతనికే అందించబడమ, అదే సమయంలో, అతను తన జవాబును సమర్పించమని పలువబడతాడు, అతనికే రక్షించుకోవడానికే సమర్థవంతమైన అవకాశం కల్పించబడిందని చాపలము. చంద్రమా తహారీ వరసన యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా, [1987] సప్లిమెంట్. ఎస్ సీ 518 = ఎఐఆర్ (1988) ఎస్ సీ 117; కాశీనాథ్ దీక్షిత వరసన యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా & ఇతరులు, [1986] 3 ఎస్ సీ 229 = ఎఐఆర్ (1986) ఎస్ సీ 2118 మరయు ఉత్తర ప్రదేశ్ రాష్ట్రం వరసన మహమ్మద్. షరీఫ్, [1982] 2 ఎస్ సీ 376 = ఎఐఆర్ (1982) ఎస్ సీ 937 ను చూడండి.

పంజాబ్ & హర్యానా ప్రదాన న్యాయస్థానం వరసన అమర్కా సింగ్, [1995] సప్లిమెంట్ 1 ఎస్. సీ. 321, నేరం చేసిన అధికారికి ఆరోపణలకు మద్దతుగా ఆధారపడిన పత్తరాల కాపీలను తప్పనిసరిగా సరఫరా చేయాలని సూచించబడింది. పత్తరాలు పొందవగా ఉండి, కాపీలు సరఫరా చేయలేని పక్షంలో, అటువంటి అధికారి తప్పనిసరిగా తనఖీ చేయాడానికే అవకాశం ఇవ్వాలి, లక్షకవోతే సహజ న్యాయ సూత్రాలు ఉల్లంఘించబడతాయని సూచించబడింది. ఆరోపణ ఎదుర్కొంటున్న ఉద్యోగి వానుక స్థిరంగా నోరవహించే ప్రాథమిక వాచారణ, తరచుగా, ఛార్జ్ షీట్ యొక్క మూతతం ఆధారం కావచ్చు. అందువల్ల, ఆరోపణ షీట్కు తన జవాబును సమర్పించమని ఒక వ్యక్తినీ పలివడానికే ముందు, అతను ఆ తరమన చేసిన అభ్యయరథన మేరకు, ప్రాథమిక వాచారణ సమయంలో నమోదు చేసిన సాక్షుల వాంగ్మూలాల కాపీలను తప్పనిసరిగా అందించాలి, ముఖ్యంగా ఆ సాక్షులను డిహార్ట్మెంట్లలో ట్రయల్ లో వాచారించాలని ప్రతిపాదించినట్లయితుంది. ఈ సూత్రం కాశీనాథ్ దీక్షిత వరసన యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా & ఇతరులు [1986] 3 ఎస్.సీ. 229 లో పునరుద్ఘాటించబడింది, ఆ పత్తరాల కాపీలను సరఫరా చేయకపోవడం వల్ల అతని రక్షణలో అపరాధికి ఎటువంటి పక్షహతం జరగలేదని చూపించి, నోరధారించకపోతే ఈ లోపం డిహార్ట్మెంట్లలో ప్రాసీడింగ్లను దౌర్బతస్థితుందని కూడా ఇందులో ప్రకాశనబడింది.

పరస్పరము కనుకు పైన పరకానన సూత్రాలను వ్రతంపజేస్తే, అది ఛార్జీల కథనాలకు మద్దతుగా రుజువుగా ఆధారపడటానికి ఛార్జీ షీట్లలో సూచించిన పత్రాల కాపీలు పరతహాదీకి అందించబడలేదు లేదా ఆ పత్రాలను తనిఖీ చేయడానికి అతనికి ఎటువంటి పరతహాదన చేయలేదు.

ట్రోబ్బియనల్ ముందు దాఖలు చేసిన వ్రతపూర్వక వాదనలలో 10 వ పత్రాలలో పరకానన వాదనగా పత్రాలను పరిశీలించడానికి అవకాశం కల్పించబడిందని, ఇందులో, ఇతర వాదనలతోపాటు, ఈ క్రింది వాదనగా సూచించబడిందని అప్పీలుదారు తరఫున హాజరైన న్యాయవాది వాదించారు:

"పీటిషనర్ ఆరోపణ షీట్ అందిన తేదీ నుండి 15 రోజుల వ్యవధిలోపు ఆరోపణకు సమాధానం ఇవ్వాలని ఉంది. పీటిషనర్ ఆరోపించిన వాదనగా ఉత్తరం తేదీ నుండి కాదు. ఒక నోర్దోష అభియోగానిని ధృవీకరించడానికి ఉద్దేశించిన ఆరోపణ షీట్లలో పరకానన పత్రాల కాపీలు పీటిషనర్కు అందించబడలేదని, ఎందుకంటే అది అవసరం లేదు మరియు పీటిషనర్కు ఎప్పుడైనా వాటిని తనిఖీ చేసే హక్కు ఉందని చాప్పడంలో సందేహం లేదు. అందువల్ల, పీటిషనర్కు పైన పరకానన కాగితాల కాపీలు లెక్కపడం గణనీయంగా అడ్డంకిగా ఉందని పరకాననడం వాస్తవం కాదు."

లీఖితపూర్వక వాదన యొక్క ఈ పత్రాలలో ఆరోపణ షీట్లలో పరకానన పత్రాల కాపీలు పరతహాదీకి సరఫరా చేయబడలేదని అప్పీలుదారు అంగీకరించారు, ఎందుకంటే పరతహాదీకి ఎప్పుడైనా వాటిని తనిఖీ చేసే హక్కు ఉంది. పత్రాల కాపీలు పరతహాదీకి సరఫరా చేయబడలేదు అయితే ఆ పత్రాలను తనిఖీ చేసే హక్కు ఆయనకు ఉంది, కాపీలు ఆయనకు ఇవ్వబడలేదు లేదా తనిఖీ కోసం రికార్డులు ఆయనకు అందుబాటులో ఉంచబడలేదు అని ఈ పరకటన స్పష్టంగా సూచిస్తుంది. అప్పీలుదారుడు పత్రాల కాపీలను పరతహాదీకి ఇవ్వాలనుకోకపోతే, అతను ఆ పత్రాలను తనిఖీ చేయవచ్చని పరతహాదీకి వ్రతపూర్వకంగా సూచించి ఉండాలి. పరతహాదీ ఏ సమయంలోనైనా పత్రాలను తనిఖీ చేసే

ఉండవచ్చునో చాపపడం సరోపాదు. అతను కాపీలు అడిగిన పత్రాలను తనోఖీ
చేయవచ్చునో అతనోకీ తలొలియజేయాలి. అతనోకీ రోకారోడును
ఉపయోగించవచ్చు అనో హామీ ఇవ్వబడాలి.

పరరాధమక వాచారణ సమయంలో, పరతవాదో గృహాహారోలలో
అతనోపై అనోక మందో సాకోషులను వాచారోంచనటలు కూడా కనుగొనబడొందో,
మరొయు సరోగోగా, ఎందుకంటే నోరసోథులు పరరాధమక వాచారణలో
సంబంధం కలొగో లోరు. వాచారణ, ఆ తరువాత ఆరోపణ షీట్
రూపొందొంచబడొందో. ఆ పరకటనల కాపీలు, పరతవాదో క్రొరొనపొపటొకీ,
అతనోకీ అందొంచలొదు. ఈ వాషయంలో కూడా అపొపీలుదారు వ్నాఫలొయానొకొ
గుర్నొనందున, సహజ నొయొయ సూత్రాలు ఉలొలంఘొంచబడొడొయనొ,
భంగకరముకొ సమరొధవంతమైన వాచారణ అవకాశానొనొ కలొపొంచలొదనొ,
ముఖొయంగా పరరాధమక వాచారణ సమయంలో నమొదు చేసొన పరకటనల
కాపీలను సరఫరా చేయకవొవడం తనను తాను రకొషొంచుకొవడంలో
భంగకరముకొ ఎటువంటొ పకొషహాతానొనొ కలొగొంచలొదనొ సొథొపొంచడంలో
అపొపీలుదారు వాఫలమైనందున, లొరొబొయునలొ ఈ నొరొణయానొకొ
రావడంలో సమరొధొంచబడొందొ.

వైన పొరొకొనొన కొరణాల వలొల, అపొపొలొకు గుణొగుణములు లొమ
మరొయు అందువలొల, ఖరొచులకు సంబంధొంచొ ఎటువంటొ ఉతొతరొమ
లొకుండా కొటొటొవొయబడుతుందొ.

పొటొషనొను కొటొటొవొయబడొందొ.